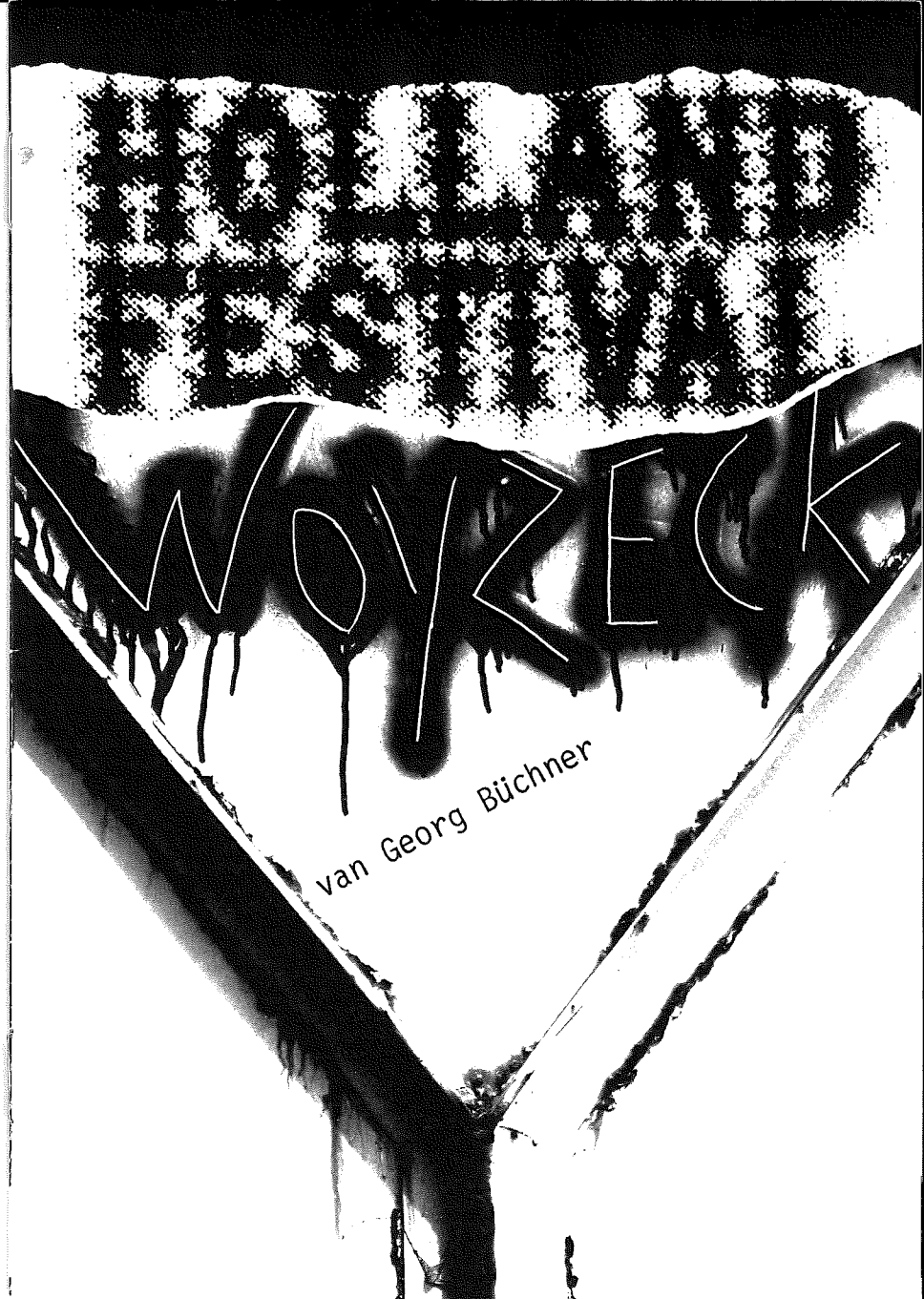

van Georg Büchner

STIR brengt in samenwerking met De Voorziening en ARCA

WOYZECK van Georg Büchner

Woyzeck Theo De Groot
Marie Liz Snoyink
Dokter Wilbert Gieske
Andres Paul Gieske
Kapitein Mark Steemans
Tamboer-majoor Pim Vosmaer
1e Handarbeider Herman Naber
2e Handarbeider Peter Rouffaer
Käthe Carmen Jonckheere
Carl Arthur Polderman
Christiaan Bruce Murray/
Reinier Groenhuijsen/
Niels Post/Robin Kubes/
Take Ansing/Bart Kooiker/
Erwin Hoogerwerf

Regie Pol Dehert
Dramaturgie Janine Brogt
Kostuums Tessa Lute
Beweging Bambi Uden
Techniek Peter Jackson
Haiko Dragstra
Lichtontwerp Jan Van Velden

Productie Helga Van Benmel
Productie assistentie Hans Verburg

Met dank aan:
Firma Duivenveld, Den Haag
Firma Wertstein, Dordrecht
voor het ter beschikking stellen van diverse
automaten

Deze produktie is mede tot stand gekomen door financiële
bijdragen van het Ministerie van C.R.M. en de gemeente
Rotterdam

Georg Büchner - Leven

1813

Karl Georg Büchner wordt geboren in Goddelau, een plaatsje vlakbij Darmstadt in Hessen. Zijn vader is arts, net als diens vader. Hij vereert Napoleon, moeder is gevoelig voor romantisch patriottische vrijheidsidealen. Zij is een liefhebster van literatuur en volksliedkunst. Haar vier zoons en twee dochters zullen allen, op één na, schrijven en publiceren.

1825-1831

Gymnasiumopleiding in Darmstadt. Invloed van democratische, politieke idealen naar Frans model, als reactie op het feodale systeem in Hessen en het merendeel der Duitse staten.

De natuur handelt niet volgens doelstellingen, zij put zich niet uit in een eindeloze reeks doelen waarvan het één het volgende bepaalt; maar in al haar verschijningsvormen is zij zichzelf genoeg. Al wat is, is er omwille van zichzelf.

1831-1833 Medicijnenstudie in Straatsburg. Veranderde politieke inzichten: niet het idealisme van het individu, maar het in beweging brengen van de massa kan een revolutie tot stand brengen.
Verliefd op Minna Jaegle: geheime verlovings.

1833 Studeert verder in Gieszen. Vader eist het voltooien van de medicijnenstudie opdat Georg in zijn eigen onderhoud zal kunnen voorzien. Hijzelf preferceert natuurwetenschappen.
Het hernieuwd verblijf in de politiestaat Hessen, na het vrijere klimaat van Straatsburg brengt hem tegen beter weten in tot politieke actie. Hij richt een Gesellschaft der Menschenrechte op, in navolging van de Franse Sociétés des Droits de l'homme et du citoyen.
De verloving wordt openbaar.

1834 Hij publiceert, samen met dominee Friedrich Ludwig Weidig, anoniem Der Hessische Landbote, een pamflet om de boeren van Hessen tot revolutie aan te zetten.
De opstand blijft uit. Een aantal leden van het Gesellschaft wordt gearresteerd.

1835 Terwijl Büchner in Darmstadt afwacht of hij moet vluchten, schrijft hij in vijf weken het toneelstuk: Dantons Dood over doel en middelen van de revolutie.
Vlucht naar Straatsburg. Ballingschap. Ongeloof de mogelijkheid via de politiek de maatschappij te veranderen. Studeert fanatiek filosofie en natuurwetenschappen. Schrijft een novelle: Lenz en een 'Lustspiel': Leonce en Lena.
Sukcesvolle dissertatie en lezingen worden het begin van een wetenschappelijke carrière.

1836 Wordt door universiteit van Zürich uitgenodigd als privaattbcnt. Lezing: Über die Schädelnerven vestigt zijn naam als wetenschapper.
Werkt aan een toneelstuk dat later als Woyzeck bekend zal worden.

1837 Sterft aan tyfus, volgend op griep, 23 jaar oud.

1879 Eerste uitgave Verzamelde Werken.

1913 Eerste opvoering Woyzeck, in München.

Woyzeck: strategieën in overleven

Wahnsinn ist die letzte
Hilfe gegen die Angst.

Schopenhauer

Woyzeck is een arme soldaat. Met bijbaantjes probeert hij genoeg bij elkaar te scharen om zijn vriendin en hun kind een bestaan te bieden. Hij speelt huisknecht voor zijn kapitein en proefkonijn voor de medische experimenten van de legerarts. Die laat hem uitsluitend erwten eten, waardoor Woyzeck ziek, impotent en verward wordt.

Zijn vriendin krijgt een verhouding met een ander, een mooie jongen. Woyzeck probeert met hem te vechten maar verliest. Jaloezie, wanhoop en hallucinaties drijven hem tot moord op zijn vriendin.

Een kind is de laatste bewoner van een ontvolkte wereld. Het zoekt, om niet alleen te hoeven zijn, achtereenvolgens de maan, de sterren en de zon op. Maar van dichtbij blijken die kapot of namaak te zijn, dus het gaat terug naar de aarde en blijft daar alleen zitten huilen.

Twee sprookjes: het eerste een anecdote, het tweede de kompromisloze expressie van de inhoud van die anecdote.

De verhouding tussen arm en rijk is het enige revolutionaire element op de wereld; alleen de honger kan vrijheidsgodin worden en alleen een mozes, die ons zeven egyptische plagen op ons dak stuurt kan een messias worden.
Mest de boeren vet en de revolutie krijgt de hartkwaal.

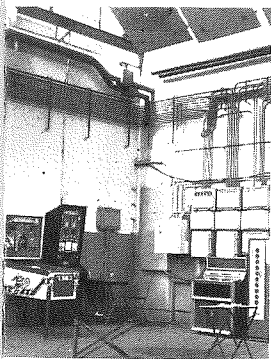
Woyzeck is gespeeld als sociale aanklacht, als politiek traktaat, als drama over de teloorgang van een individu, als uiting van de tegenstelling tussen cultuur en natuur. De verleiding van de anecdote is sterk. De historische afstand, de romantiek en folklore van het 19de eeuwse milieu worden gebruikt als alibi's.

Maar de anecdote - met als moraal dat de wereld boos of de mens slecht is - laat de kern onaangetaast. De kern is de tegenstrijdigheid, de paradox dat levenskracht levenvernietigend is, dat alle inspanningen geen wezenlijke verbetering opleveren, dat wij, balancerend tussen daadkracht en passiviteit niets anders teweegbrengen dan een lichte beïnvloeding van ons individuele lot, maar dat we niettemin het bijltje er niet bij neergooien. Hoe overleven we?

Büchner toont drie strategieën. De individuele, van Woyzeck; dat is de hoop op een natuurlijke ordening, maar die wordt gelogenstraft door de wereld om hem heen. Die natuurlijke ordening vindt hij buiten, in de vrije natuur, de plaats waarheen hij vlucht om zijn evenwicht te hervinden. Binnen in hem manifesteert die zich als stemmen, die hem opdrachten geven om de verstoorde orde te herstellen.

'Moelen' is één van de vloeken waarmee de mens gedoopt wordt. De uitspraak: Er moet ergernis komen, maar wee degene die het veroorzaakt is gruwelijk. Wat is het dat in ons liegt, moordt, steelt?

De strategie van de kapitein en de dokter: als individu door introspektie en preokkupaties de wereld buitensluiten - is alleen mogelijk vanuit een maatschappelijke machtspositie en volstrekte immoraliteit ten opzichte van maatschappelijk minderbedeelden. Een wijd verbreid standpunt.

De derde strategie is de direkte ontlading van lust en onlust in Woyzecks eigen milieu: eten, drinken, vechten, neuken, lachten, huilen, slapen, pissen. Niet vragen waarom en waartoe: leven. Marie kan dat - en de tamboer-majoor, een beetje - en de twee handarbeiders. De wet van de jungle: ook daar vallen doden.

Woyzeck is geen lachende moordenaar: hij vermoordt datgene wat zijn leven zin geeft. Weer een paradox: zijn daad van bevrijding is tevens een daad van zelfvernietiging. Een overlevingsstrategie die zich tegen hem keert.

Büchners stelling is van een diepe hopeloosheid, maar die heeft hem niet passief gemaakt. In een wereld waarin de totale vernietiging tot de dagelijkse dreiging hoort is zijn actieve belijdenis van de hopeloosheid aktueel.

'Woyzeck' als stuk bestaat niet. Toen Büchner stierf waren er vier onaffe versies van het stuk. De opeenvolgende versies vertonen een steeds sterker aksent op emoties en een steeds grotere kaalslag in de verwoording daarvan. De vierde versie (aangevuld met scenes uit eerdere versies die noodzakelijk zijn voor het verloop van het verhaal) vormt de basis van deze voorstelling.

De voorstelling wordt niet geplaatst in een traditionele theatterruimte. Wij hopen dat dat de al gesignaleerde anekdotiek tot het minimum beperkt.

De andere omgeving benutten wij om te zoeken naar beelden die de inhoud zo hard en scherp mogelijk tonen. Dat betekent: geen tamboer-majoor met beremuts aan het hoofd van een muziekkorps, geen stadsmensen die verstoeld staan van het sprekende paard, geen volksdansen en volksliedjes. Voor die elementen zijn equivalenten gezocht die de betekenis tonen zonder folkloristisch rookgordijn.

Büchners taal is gehandhaafd, omdat in het oorspronkelijke werk het contrast wordt benut tussen de realistische situaties en het gestileerde taalgebruik. Büchner hanteert taal die tot op het naakte bot is afgekloven naast taal van apocalyptische overdaad; van het hoge tempo en staccatoritme dat hij daarmee heeft bereikt hebben wij dankbaar gebruik gemaakt.

Het is geen kunst om een fatsoenlijk man te zijn,
als je elke dag soep, groente en vlees te eten hebt.

Speellijst

Rotterdam

Utopia - hal 4
Honingerdijk 245
tel. 010-126031

maandag 7 juni
dinsdag 8 juni
woensdag 9 juni
donderdag 10 juni
vrijdag 11 juni
zaterdag 12 juni
maandag 14 juni
dinsdag 15 juni
woensdag 16 juni
donderdag 17 juni

try out
try out
try out
première

aanvang 21.00 uur

Roden

De voormalige DOMO Zuivelfabriek
Kanaalstraat 62

maandag 21 juni
dinsdag 22 juni
woensdag 23 juni
donderdag 24 juni
vrijdag 25 juni
zaterdag 26 juni
zondag 27 juni
maandag 28 juni
dinsdag 29 juni
woensdag 30 juni

aanvang 21.00 uur

Gent

Arca Theater
Sint Widostraat 4
tel. 91-251860

vrijdag 20 augustus
zaterdag 21 augustus
zondag 22 augustus
vrijdag 27 augustus
zaterdag 28 augustus
zondag 29 augustus
vrijdag 3 september
zaterdag 4 september
zondag 5 september
zaterdag 11 september

try out
première

aanvang 21.00 uur